

טיפ סגנון חופשי 27 Free Style TIP

מגזין אלקטרוני באינטרנט ובפייסבוק - לניהול ותפעול אתרי רחצה ונופש
מקבוצת ד. לבקוביץ יעוץ והדרכה בע"מ
ד' אב תשע"ז - 27 ביולי 2017

"טביעה שקטה" הגורם מספר 1 לטביעות בבריכות שחייה כיצד להתמודד?

מאת: דוד לבקוביץ

פתח דבר

הבילוי בבריכה או באתרי מים אחרים יכול לדאבוננו להסתיים באסון. בישראל טובעים למוות מדי שנה בממוצע כ- 45 איש בהתפלגות הבאה: 37 בים, 3 בבריכות ציבוריות, 3 בבריכות פרטיות ו- 2 במקוואות מים בטבע - בריכות טבעיות, נהרות, נחלים ומאגרי מים¹.
מאמר זה ידון בנושא טביעות בכלל ועל המושג "הטביעה השקטה" בפרט, שלדעת כותב מאמר זה הוא הגורם מספר 1 למקרי הטביעה למוות בבריכות שחייה, בדיוק כמו "זרם הפריצה"² בים התיכון הישראלי.
קיץ 2017 נמצא בסימן לא מעודד של גידול בהיקף מקרי הטביעה בבריכות הציבוריות. עד כה טבעו 3 למוות ועוד 7 פונו לבתי חולים במצב בינוני עד קשה. נער בן 13 טבע למוות בבריכה בפ"ת (19/5/17), ילד בן 9 טבע למוות בבריכה בבאר שבע (15/7/17), בן 80 טבע למוות בקאנטרי בהרצליה (25/7/17).

¹ היקף שהוא כ- 10% ממוות הנגרם כתוצאה מתאונות דרכים.

² "זרם פריצה" (Rip current) היות ושירת הגלים אינה סימטרית, באזורים מסוימים של החוף תהיה הצטברות גדולה יותר של מים יחסית לאזורים אחרים. מים עודפים אלו יחזרו במסלול מעגלי המנקז אותם פנימה אל הים בזרם הפורץ חזרה לכיוון הים תוך שהוא גורם לסחיפת מתרחצים

בכל המקרים הללו מחזיקי הבריכות והמצילים נחקרו בחשד לגרימת מוות ברשלנות וחלקם אף נעצרו. כבר בראשית המאמר יצוין כי מקרי טביעה יכולים לקרות גם כאשר נעשה הכל - הצבת מצילים מיומנים וערניים, איכות תקינה של מי הבריכה וכיו"ב. לכן חבל על כך שלעתים נוטים אמצעי התקשורת ואולי גם גורמים אחרים להתייחס למחזיקי הבריכות והמצילים כאל "פושעים מועדים" - שלא לעניין. לכך התייחס השופט צבי פורר לגבי טביעה שאירעה לא מכבר בבריכה בבאר שבע - "... ניכר שהמציל עשה כל שיכול להציל את הילד לאחר טביעתו". "מדובר בילד שאינו יודע לשחות", הבהיר השופט פורר. "יש להתקומם על כך שמייחסים למציל מסוכנות, מדובר באדם ללא עבר פלילי. נראה שעשה כל מאמץ להציל את הילד. לא כל אירוע טראגי חייב להסתיים במעצר". עוד הוסיף השופט כי "לא בכל מקרה שבו אדם האמון על הצלת חיים לא מצליח בכך, כדי להוביל בהכרח למסקנה כי אותו אדם התרשל....".

גם כב' השופטת רות רונן ציינה בפסק דין (בית משפט מחוזי תל אביב-יפו ת"א 2387/04) כי "..... אנו מסכימים כי אין מציל יכול להבחין בכל מה שמתרחש בבריכה בכל רגע נתון וגם אין בידו רשימת המתרחצים היודעים לשחות, כל שכן איננו יכול להיות מודע לכוונותיו הנסתרות של כל אחד ואחד מהם.... ויחד עם זאת הוסיפה כי "... יש לדחות מכל וכל כי בשל כל אלה המציל איננו יכול למלא את תפקידו ולכן פטור מאחריות במקרה זה. הענקת פטור מאחריות כמוה כאמירה כי תפקידו של המציל הוא למעשה מיותר, וככפירה בחובות הסטטוטוריות המוטלות על המציל".

טביעה (Drowning) – הבטים פיזיים ורפואיים

טביעה - היבטים פיזיים

תורת ההצלה מצביעה על תופעות העלולות לגרום לטביעה בבריכת שחייה כגון: אי ידיעת השחייה, אכילה מוגזמת לפני הרחצה וחנק כתוצאה מכך, אלכוהול בדם, מצב בריאותי לא תקין הגורם לתופעות של חולשה והתעלפות, אפילפסיה, בעיות לב, אירוע מוחי וכיו"ב.

הספרות המקצועית מצביעה על כך כי כאשר ילד בולע מים, איבוד ההכרה שלו מהיר מאד ואורך כ 15-20 שניות. נזק מוחי בלתי הפיך נגרם לאחר כ- 10-5 דקות (כאשר לא מתבצעות פעולות החייה).

הספרות המקצועית בעולם מצביעה על כך שמקרי הטביעה נחלקים לארבעה סוגים בסיסיים: טביעה רטובה (80%), טביעה יבשה (10%), טביעה משנית (5%) וטביעת הים (5%).

"טביעה רטובה" קשורה לחדירת מים לריאות, כאשר הפגיעה נגרמת מסיבוכים פיסיולוגיים הנגרמים מחדירת המים לריאות ואי קיום תהליך החמצון כתוצאה מכך.

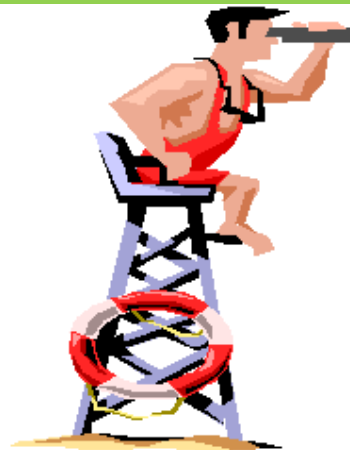
"טביעה יבשה" קשורה למכניזם של תופעה הנגרמת לאדם השוקע מתחת למים שבאופן אינסטינקטיבי הוא עוצר את נשימתו. כאשר ה"לארינקס" (שריר טבעתי מסביב לקנה הנשימה) חש במים, הוא נסגר באופן מידי ע"י התכווצות שרירית אוטומטית המכונה "ספאזם לרינגיאלי". בפרק זמן זה, עד שההתכווצות תשתחרר, תהיה פגיעה כתוצאה מחנק. גם במקרה זה אובדן ההכרה לאורך זמן תגרום לשחרור ההתכווצות ואז תחל חדירת מים לריאות.

"טביעה משנית" היא כתוצאה מסיבוכים פיסיולוגיים שנגרמו ע"י מים שנשאפו בזמן הטביעה.³
"טביעת הלם" נגרמת כתוצאה מהלם ממגע במים קרים מאד.

טביעה - היבטים רפואיים

אין ספק שהטיפול המהיר להחייאת הטובע עשוי להיות גורם מכריע לגבי התוצאה אם הטובע ימות כתוצאה מהטביעה, או יינצל ויחשב בסטטיסטיקה היבשה למקרה בר מזל של "כמעט טביעה". מטרת הטיפול בטובע הוא להעשיר את רמת החמצן בדם על מנת להימנע מפגיעה מוחית. המחקרים והספרות המקצועית מתארים את ההיבטים של הנזקים הרפואיים כתוצאה מטביעה. מוות בטביעה נגרם כתוצאה מחנק המוביל לחוסר חמצן באופן סדיר לגוף. בטביעה רטובה יש שאיפת נוזלים לריאות הגורם לחוסר חמצן וחוסר באספקתו לאיברים חיוניים כמו המוח, ולאחר מכן איבוד הכרה ורפיון שרירים כללי. הנשאפים לריאות. לנזק המוחי שנגרם ממחסור בחמצן ("היפוקסמיה") ובהמשך העדר חמצן ("אנוקסיה"). תאי קליפת המוח הינם הרגישים ביותר למצב של חוסר חמצן, וגם אם לא ניתן אולי לקבוע בוודאות את הזמן הגורם לנזק מוחי פרוגרסיבי ובלתי הפיך של תאי המוח הרי שמדובר בדקות ספורות (כ- 5 עד 10 דקות). כך שהחייאה מוקדמת ואפקטיבית, המחזירה לנפגע את הדופק, לחץ הדם וחמצן למוח, היא קריטית. אין ספק כי גם גילו, מצבו הבריאותי וכן אלוהול בדם של הנפגע משפיעים על הסיכוי להינצל. כך גם סוג המים - מלוחים או מתוקים וטמפ' המים מהווים גם הם גורמי השפעה.

"טביעה שקטה"

"טביעה שקטה" היא טביעה שבה הטובע אינו מצביע על מצוקה כלשהי ואינו מעורר תשומת לב לכך שהוא במצוקה ובתהליך של טביעה, בשונה ממצב שבו הטובע זועק לעזרה ומסמן בידיו למצוקה. טובע לאחר טביעה שקטה יימצא לעתים במים במצב של ציפה כשהוא שוכב על הבטן מחוסר תנועה וראשו ורגליו שקועים והשכמות בולטות החוצה, ולעתים הוא יכול להימצא שקוע בקרקעית הבריכה – מצב שמקשה על המצילים לאתרו "בזמן אמת", אלא אם הם נמצאים ממש בסמוך למקום הטביעה ויכולים לצפות מקרוב בקרקעית. לכן טביעות אלו מתגלות בדרך כלל על ידי מתרחצים, הנמצאים בקרבת מקום לטובע ומזעיקים את המציל. בהקשר לכך יש לציין כי בעולם מודעים לקושי לאתר טובעים בטביעה שקטה ולכן נעשים ניסיונות שונים לפתח רגש (סנסור) שיוכל לאתר מקרי טביעה כאלו, שכאמור קשה מאד לאתרם בזמן אמת אלא אם המציל נמצא ממש בקרבת מקום. כאן חשוב לציין שהמציל איננו יכול לבצע סקירות מהירות סביב שטח המים, לבטח שהוא ללא תגבור של מציל נוסף, ולכן הוא בוחר בדרך כלל לצפות על ריכוזי מתרחצים שלדעתו עלולים להיות בסכנה.

³ במאמר בכתב העת האמריקאי "אמרג'נסי" ציינו הרופאים ד"ר דיק וד"ר פוטגינר כי ב- 5% מהמקרים של כמעט טביעה יפתחו סיבוכים ומהם כ- 25% ימותו כתוצאה מכך

אז בכל זאת איך להתמודד עם תופעה מסוכנת זו?

הדרך הטובה ביותר היא איוש של מציל אחד הצופה מתחנת ההצלה על המתרחש במים בראיה מרחבית, ובמיוחד על אוכלוסייה מועדת יותר שלדעתו עלולים להיפגע כולל כתוצאה מטביעה (גיל רך, ילדים, קשישים), ולצדו מציל נוסף שתפקידו לסייר כל העת סביב שטח המים בקרבה למתרחצים, תוך שיכול לצפות בקרקעית הבריכה מקרוב.

ומה לעשות שיש רק מציל אחד? – אזי ראוי שהמציל הבודד יהיה ער לאפשרות של טביעה שקטה (גם שיש מיעוט מתרחצים), ויבצע מעת לעת סיור סביב שטח המים, תוך שיקול דעת שבין הצורך לראיה מרחבית על המתרחצים, לבין הצורך בראייה קרובה של המתרחצים בסיור ותצפית לקרקעית. בנוסף לכך ראוי להדגיש את חשיבות מתן הפסקות מבוקרות למצילים על מנת שיישארו ערניים ככל האפשר (הפסקות שבהן יוחלפו על ידי מציל מוסמך וכשיר לא על ידי איש צוות שאינו מציל!!!), וכמו כן לוודא שהמציל אכן מכיר את חובותיו וסמכויותיו על פי התקנות ושאכן מיישם אותם. על כך ראה בפרק הבא להלן.

תפקידי, חובות וסמכויות המציל על פי התקנות⁴

תפקידי וחובות המציל

1. להימצא, לפי שיקול דעתו, במקום שיאפשר לו גישה מיידית למים ולעמדת ההצלה ותצפית נוחה על כל שטח בריכת השחייה והכניסה אליה, בהתחשב במצב התאורה, בכמות המתרחצים וסוגם, בשדה הראיה ובקרבה למים;
2. למנוע טביעות ותאונות בבריכת שחייה;
3. להגיש עזרה במים לזקוקים לה;
4. למנוע ממתרחצים, שלפי דעתו אינם יודעים לשחות, להיכנס למים שעומקם מעל 1.2. להגיש עזרה ראשונה לנזקקים;
5. להחזיק בהישג ידו אמצעי קשר תקין שבאמצעותו הוא יכול להזעיק עזרה בעת הצורך;
6. לדווח למחזיק בריכה על כל שינוי בבריאותו המונע ממנו לשמש מציל.

כמו כן נדרש המציל:

- א. לא לעסוק בעת מילוי תפקידו בכל עיסוק או עניין אחר למעט החובות שהוטלו עליו לפי תקנות אלה.
- ב. לא לעזוב בשעות הרחצה את עמדת ההצלה עד שיחליפו מציל אחר⁵.
- ג. לשם מילוי חובותיו לפעול לפי שיקול דעתו המקצועי למניעת סיכון לציבור בבריכת שחייה, להצלת חיים ולשמירה על הסדר בבריכת שחייה.

⁴ תקנות הסדרת מקומות רחצה (בטיחות בבריכות שחייה), התשס"ד – 2004

⁵ אסור למציל לעזוב את עמדת ההצלה עד שיחליפו מציל אחר ובמציל אחר כוונת המחוקק ברורה – מציל מוסמך וכשיר.

לכן רצוי מאד שמחזיקי הבריכה יתארגנו לכך שבאתר יהיו מצילים כשירים שיכולו להחליף את המציל להפסקה קצרה או ארוכה מבלי שזה יצטרך לנטוש את משמרתו ולעבור על החוק כתוצאה מכך שמחליפו איננו מציל, עם כל המשתמע מכך לגבי וולגבי מחזיק הבריכה במידה וחלילה יטבע משהו בזמן זה.

סמכויות המציל

עפ"י התקנות מציל רשאי לצוות על -

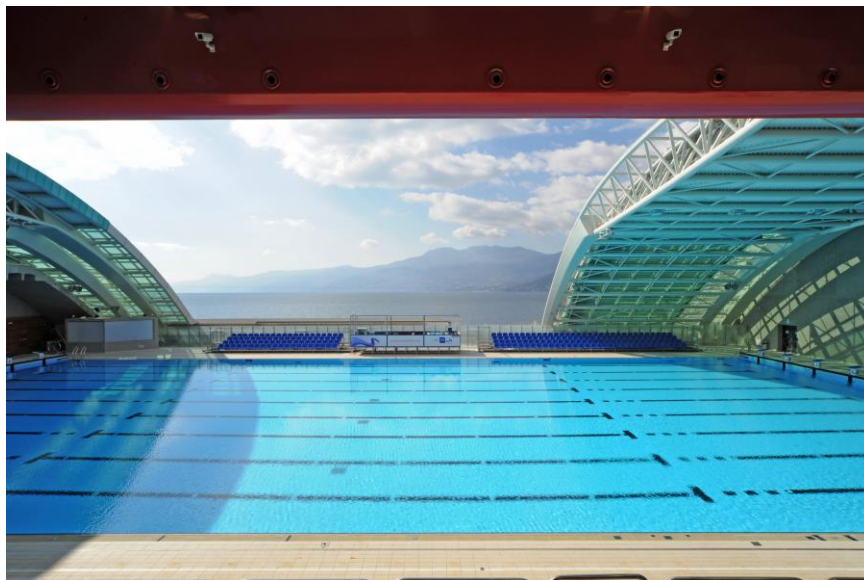
- (1) מתרחץ לצאת מבריכת שחייה וכן להוציאו, אם המתרחץ לא נענה להוראותיו, תוך שימוש בכוח סביר בנסיבות העניין אם, לדעתו, המתרחץ עלול לסכן, או שהוא מסכן את עצמו או מתרחצים אחרים;
 - (2) מתרחץ בכל עניין העשוי, לדעת המציל, למנוע סכנה לחיי המתרחץ או סכנה או הפרעה לחיי מתרחצים אחרים;
 - (3) איסור הרחצה בבריכת שחייה או על הגבלת כמות המתרחצים בבריכת שחייה, לפרק זמן שיורה, אם לדעתו, עקב תנאי המים, כמות המתרחצים בבריכת השחייה או סיבה אחרת, צפויה סכנה למתרחצים.
- סימן היכר למציל

סימן הכר למציל

עפ"י התקנות על אחד לפחות מפרטי הלבוש של מציל בשעת מילוי תפקידו שהם בגד ים, חולצה, מכנסיים או אימונית, יירשם "מציל" בצבעים נוגדים (קונטרסטיים). גודל האות לא יפחת מ-10 ס"מ, בגופן (פונט) מרים תם או אריאל מעובה 15% מגובה האות.

כשירות המציל⁶

- מחזיק בריכת שחייה לא יעסיק אדם, ואדם לא יעסוק כמציל בבריכת שחייה, אלא אם כן אותו אדם הוא:
1. בעל תעודת מקצוע של מציל מטעם משרד התעשייה המסחר והתעסוקה (להלן – משרד התמ"ת)⁷.
 2. עבר אחת לשנתיים ממועד תחילת העסקתו רענון נאות בעזרה ראשונה, לפי התכנית המפורטת בתקנות, שהועבר ואושר בידי מי שהוא בעל הכשרה וניסיון של חובש⁸.
 3. עבר אחת לשנתיים ממועד תחילת העסקתו רענון נאות בהצלה לפי התכנית המפורטת בתקנות שהועבר ואושר בידי מציל בעל תעודת מקצוע של מציל בריכת שחייה סוג 2 מטעם משרד התמ"ת, העוסק במקצוע בחמש השנים האחרונות לפחות.
 4. אחת לארבע שנים חתם על הצהרת בריאות, ונבדק בדיקה רפואית בידי רופא מורשה, ונבדק בידי אופטומטראי או רופא עיניים, ומההצהרה ותוצאות הבדיקות עולה כי אין מניעה כי ישמש מציל בבריכת שחייה.

⁶ מומלץ מאד שמחזיק הבריכה יחזיק תיק כשירות של הצוות עם כל האסמכתאות ולא להמתין למקרה חירום שבו יידרש להציגם

⁷ כיום המשרד נקרא "משרד הכלכלה והתעשייה"

⁸ כאן המקום לציין שחברת שונות של עזרה ראשונה מעניקות אישור של החברה ללא ציון שם מעביר הכשרה שצריך להיות חובש

בעל ניסיון עפ"י התקנות

מאמר זה מצביע על תופעה של "טביעה שקטה" שלדעת מחבר המאמר מהווה את הסכנה המרכזית לטביעות למוות בבריכות, זאת לאור הקושי לאתר טביעות אלו בזמן אמת, והמלצות לאופן פעולת המצילים על מנת לאתר תופעות אלו באופן המרבי האפשרי.

המאמר מדגיש את חשיבות יישום תפקידי חובות וסמכויות המצילים כפי שמפורטים בתקנות, וכן מעבר להן בצורך במחשבה מקורית של "האדם הסביר במקצועי" - לענייננו מחזיקי הבריכות והמצילים - שרצוי שיעריכו כל העת את הסיכונים ויפעלו עפ"י הערכה זו, וכן את החשיבות לכך שהמצילים ומגישי העזרה הראשונה יהיו כשירים עפ"י הנדרש בחוק, ולאפשר למצילים תנאים שיבטיחו את ערנותם ככל האפשר.

בפוסטים הבאים נציף מספר סוגיות חשובות שראוי לתת עליהם את הדעת על מנת להימנע ככל האפשר מטביעות ותביעות, לא עלינו. כמו לדוגמה מהו מספר המתרחצים המרבי שמותר להכניס למי הבריכה, מה התקן או מספר המצילים הנדרש מול כמות מתרחצים נתונה, חשיבות ואופן השימוש בדפיברילטור, דיון לגבי השימוש של מצילים בפלאפונים בעת משמרתם, ועוד.

בסיפא ראוי לציין ולהדגיש כי מים, באשר הם נמצאים, מהווים גורם סיכון במיוחד לטביעה, ולכן ננקטים בבריכות אמצעי זהירות שונים למניעת מקרי טביעה, ככל האפשר, לרבות ובמיוחד שירותי הצלה ועזרה ראשונה, עם כי לצערנו, כפי שכבר צוין, אין מספיק אמצעים טכנולוגיים שסייעו לגורם האנושי - המציל - כדי למנוע אותם לחלוטין.

הקוראים מוזמנים לכתוב למערכת ולהצביע על נושאים נוספים שראוי להדגיש במאמרים מקצועיים לרבות כתיבה עצמאית.

כל הזכויות שמורות

אין להעתיק או להפיץ פרסום זה או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני (לרבות צילום והקלטה) ללא אישור בכתב מראש מ - ד. לבקוביץ יעוץ והדרכה בע"מ.
 נעשה הכל כדי להעמיד את הדברים שבמאמר על דיוקם ועדכוןם עד ליום הפרסום. יחד עם זאת, ראוי להסתמך תמיד על הוראות כל דין כגון מקורות החקיקה המעודכנים